

ВЛАДИМИР ХАЛЯМА ЖУПАНЪТ

Превод от словашки: Панайот Спиров, 1979

chitanka.info

В края на първата световна война и през следващите години в областта на Северна Словакия глиганите се бяха размножили, както от незапомнени времена. Те направиха много поразии. Щом някое стадо от дванадесет — петнадесет животни посетеше, та макар и за една нощ, дългите, тесни нивички в подножията на планините, разровеше картофите и изскубеше овеса, от реколтата не оставаше почти нищо. Когато глиганите не намереха храна в нивите, те се прехвърляха в планината за букови жълъди.

Така беше и в Орава. След прибирането на реколтата в околността Бабя хора се събраха много диви свине. Те живееха в добро разбирателство. Задружният живот не се харесваше само на старите глигани. Те предпочитаха самотата и живееха отделно. Вероятно не понасяха квиченето на глиганчетата и дребните свади, които са неизбежни за всяко по-голямо семейство.

Зимата премина. Беше края на април. Едрата дива свиня неспокойно обикаляше познатите ѝ места, докато не намери едно тихо кътче дълбоко в планината. Там, далече от хората и пътищата, сред няколко гъсти дървета, чиито клони достигаха до земята, тя застла леговището си с вейки, листа и мъх и даде живот на шест малки.

В първите дни дивата свиня почти не се отделяше от малките. По-късно тя започна да ги напуска, но само за да се нахрани. Не трябваше да се отдалечава за дълго, защото зимата не беше милостива. Снегът се стопи още през март, земята се разпусна и храната се намираще лесно. Дивата свиня имаше достатъчно мляко и нейните рожби, нашарени със светли ивици, растяха като гъби след дъжд. Досега всяко от малките ѝ — а тя беше отгледала не едно поколение — бозаеше само от една цицка. Но едно от тазгодишните глиганчета беше толкова лакомо и енергично, че след като изсмукваше млякото от своята цицка, изблъскваше някое от братчетата или сестричетата си и бозаеше от неговата. Такова нещо не ѝ се бе случвало. Когато огледа по-добре своите глиганчета, тя забеляза, че едното е чувствително по-дълго и по-високо. Колкото повече растяха, толкова по-очевидна ставаше разликата. Тъй като в добавка глиганчето беше надарено със смелост, дързост и необикновена за възрастта му сила, ние ще го наричаме Силния.

Глиганчетата растяха и майка им постепенно ги запознаваше с околността и гората. Те привикваха със звуците, от които не трябваше

да се страхуват, макар и да изглеждаха заплашителни, запомняха онези — едва доловими и отдалечени, — които можеха да означават опасност. Дивата свиня ги учеше да различават миризмите на коренчетата и билките. Веднъж, както търсеха храна, те се натъкнаха на следа с остра миризма, която не приличаше на миризмата на нито едно горско животно. Тогава майката стана много неспокойна. Глиганчетата почувстваха, че тази миризма е сигнал за голяма опасност, защото майката, която не се страхуваше от нищо в гората, бързо ги отведе далеч оттам — в безопасност. Скоро те се убедиха, че това е миризмата на човека, почти единствения техен враг. Когато се разхождаха из гората и видяха за първи път елен, глиганчетата изплашено се свиха в тревата. Но съдейки по поведението на майка си, която не обръщаше никакво внимание на елена и спокойно продължи пътя си, те разбраха, че това животно, което беше два пъти по-високо от майка им и чиято глава с разклонени рога будеше ужас, не е опасно за тях. За късо време опитът им ги научи, че опасността не зависи от големината и силата на животното.

Един ден дивата свиня се отправи за храна. Малките се бяха сгушили на куп и спяха. Майката се забави повече от обикновено и когато гладът ги събуди, вятърът понесе към тях миризма, каквато не бяха усещали дотогава. Те инстинктивно се скупчиха и наежиха четината си. След миг откриха близо до себе си неголямо жълто животно с дълга опашка. Това беше куче. То също ги забеляза. С пронизителен лай кучето се нахвърли върху глиганчетата, захапа за гърба едно от тях и го заразтърсва така силно, че то заквича от болка и страх. Останалите се разбягаха. За щастие майката беше наблизо и чу квиченето. Тя се втурна като хала, но кучето, което я забеляза навреме, успя да се спаси, защото беше старо и умееше ловко да криволичи. В противен случай разярената майка щеше да го настигне и да го разкъса. Така малките се запознаха с още една миризма, която дълго ги караше да треперят. Скоро те се научиха да правят разлика между кучешкия лай и гласа на сръндака, който въпреки че му приличаше, не беше опасен за тях. Този ден дивата свиня ги отведе навътре в планината и през следващите няколко дни те по-често сменяха леговището си.

Опитната майка беше добра, но строга учителка. Тя наказваше най-малкото непослушание и всеки опит за своеволие. Учеше ги

самички да търсят храна. Водеше ги на паша само през нощта, и то отначало само в гората или храсталаците. Едва когато поотраснаха, започна да ги извежда и по планинските поляни, където те изравяха от земята много сладки личинки. Когато напускаше храсталака и излизаше на сечището, тя продължително се заслушваше и душеше — установяваше дали въздухът е чист и всичко е наред. Горко на глиганчето, което се осмелеше да изпревари майка си и да се опита да излезе на поляната или сечището, докато тя дебне. То дълго не забравяше този момент, защото дивата свиня наказваше веднага и безмилостно.

Краткото планинско лято беше към своя край. Задаваше се есента. Осветените от луната ниви изглеждаха като покрити с пъстър килим, в който преобладаваше тъмнотеленият цвят, нарушаван от проблясващи жълти ивици. Полето мамеше с аромата си, защото картофите доузряваха и овесът започваше да налива класове. Дивата свиня усещаше този аромат. Заедно с малките тя се отправи към лакомството, но не тръгна привечер, а късно през нощта. Още от гората започна да изследва околността. В края на гората спря, като дълго се заслушваше и душеше. Малките нетърпеливо чакаха сигнал, за да се спуснат към овеса, който беше пред тях и дразнеше празните им stomasi. За голяма изненада на гладниците майката се обърна и ги поведе по края на гората. Нещо ѝ се беше сторило подозрително или нещо не ѝ хареса, но какво, малките предсещаха само смътно. Двеста крачки по-надолу се намираше друга овесена нива, вклинена в гората, която я заобикаляше от три страни. Майката ги поведе натам. Тя се заслуша, подуши въздуха и продължи. А малките се втурнаха сред овеса и започнаха да пируват.

Измина известно време, през което се чуваше само доволно грухтене и мляскане, а после луната освети и тази овесена нива. Майката се поколеба, но скоро, след като изгрухтя и даде сигнал за тръгване, от едно дърво изстреляха два изстрела и припламна огън. Глиганчетата мигом се скупчиха около майката, която със скок ги отведе в близката гора под защитата на тъмнината. Когато се отдалечиха на достатъчно разстояние от нивата, майката спря и малките се подредиха край нея. Едно от тях липсваше. Чакаха го, докато нейното чувствително ухо не долови човешки гласове сред овеса — тогава дивата свиня продължи, защото разбра, че глиганчето

няма да дойде. Друго от малките ѝ куцаше с левия преден крак. Беше Силния. Той получи своето първо кръщение с огън и олово. Имаше късмет, че единствената сачма, която го беше улучила, не счупи костта и не проникна надълбоко в тялото. Ако беше достигнала белите му дробове, щеше да предизвика вътрешен кръвоизлив и смърт. Тъй че кръщението му донесе само болезнено възпаление, което от калта за няколко дни се излекува. Глиганчето научи ново правило: пази се от светлината и нивите, дори да те примамват с такива вкусни неща, като картофите и овеса.

Водени от грижовната си, опитна майка, от инстинкта, усещанията и от собствения си опит, малките растяха и ставаха самостоятелни. Въпреки това те спазиха обичая на дивите свине и прекараха заедно с майка си цялата зима и пролетта чак до времето, когато майката даде живот на следващото поколение. Тогава се разделиха и заживяха отделно. Техен признат водач стана Силния.

Силния, който се отличаваше не само със сила, но и със съобразителност и предпазливост, беше сигурен водач и защитник. През лятото живееше заедно с братята и сестрите си високо в планината, където беше тихо и безопасно. Но и тук те преживяха не едно премеждие. Една сутрин се излежаваха в гъсталака, който често посещаваха. В далечината дочуха звън на камбанки, който непрекъснато се усилваше. Приближаваше стадо овце. Това ни най-малко не ги обезпокои, защото овцете, които пасяха по поляните, неведнъж бяха преминавали покрай леговището им. Силния наостри слух. Лаят на кучето беше нов. Значи с овчаря вървеше друго, непознато куче. Когато Силния установи по лая, че кучето, както обикновено, подкарва овцете, престана да му обръща внимание и легна. Тази доверчивост му струваше скъпо. След малко някакво шумолене го събуди от дрямка. Едва свари да се изправи на крака, от храсталака изскочи дребно, рунтаво овчарско куче и с лай се нахвърли върху глиганчетата. Силния се втурна насреща му и го нападна. Кучето скочи върху него, но изведнъж отхвъркна, отблъснато от зурлата. Същевременно неголемите, но вече здрави бивници бяха наранили кожата върху гърдите му и тя кървеше. Кучето се отдръпна. Лаейки, то продължаваше да напада, но не се осмеляваше да скочи втори път върху глигана. Гледаше много-много да не се приближава, защото глиганът беше нащрек и постоянно обърнат срещу него. По този начин

глиганът дълго задържа кучето. Когато Силния сметна, че братята и сестрите му са в безопасност, далеч зад склона, той се обърна и с пълна сила се затича след тях. Но кучето го настигна след двеста метра и се хвърли върху гърба му. Силния се извърна и кучето, прободено в плешката, кървящо и квичашо, се отправи обратно. Глиганът имаше късмет, че кучето беше младо и неопитно, защото някое старо овчарско куче можеше лесно да удуши Силния, който тогава тежеше четиридесет килограма.

Лятото премина и дивите свине се спуснаха надолу. Силния също поведе своите другари по-близо до полето. Неведнъж те похапнаха вкусни картофи и овес, но когато по време на едно угощение в картофената нива изтрещя изстрел и един от братята му заплати своята лакомия с живота си, Силния отведе глиганите обратно в планината.

Зимата прекараха заедно, без да им се случи нищо неприятно. През пролетта, малко преди две от сестрите — сега едри свине — да създадат собствени семейства, стадото се разпадна и всеки пое по своя път.

Оттогава изминаха близо четири години. Хана Чупчичка, която живееше в село Липовец под върха Татрански Криван, една сутрин отиде да изрови кошница картофи. Тази година те бяха наредили необикновено много. Когато стигна своята нивичка край гората, тя се завайка и закърши ръце. Стъблата бяха изтръгнати, нивата беше разровена, а на места имаше ями като корита. Жената бързо насъбра в кошницата картофите, които се търкаляха по браздите, и се завтече направо при кмета, за да му съобщи какви поразии са й направили някакви неизвестни нехранимайковци.

Кметът предположи, че това е дело на глиганите, но Хана се кълнеше, че не е така. Нали и предишните години глиганите бяха ходили на нивата ѝ да ровят картофи. Тук-там те изпотъпкаха нивата и разравяха по някоя бразда, но сега цялата нива беше преобърната и ямите бяха такива, че в много от тях би се побрал цял овен. Глиганът не можеше да направи такова нещо.

Следобед кметът и горският се отправиха към нивата на Хана. Спряха изненадани пред нея. Хана беше права. Глиганът не може да направи такова нещо. Когато обаче горският обиколи нивата и откри само стъпки, големи като от вол, върна се при кмета и му каза:

„Наистина е бил глиган, и то един. Само че трябва да е голям като вол. Виж следите!“ По обратния път те дълго въртяха глави, недоумявайки как може един глиган да стори такава съсипия.

Близо до лесничейството, разположени навътре в планината, се притискаха една до друга две тесни нивички. Върху едната се белееше овес, а върху другата се зеленееха картофи. Веднъж на разсъмване, когато горският премина покрай нивичките, разтърка очите си, за да се увери, че не го лъжат. Овесът беше изпочупен до последно стръкче, а картофите бяха преорани. Разгледа следите и от изненада побутна шапката към тила си. Стисна здраво тоягата в ръката си и изруга на глас. „Вдън земя да потънеш! Не ти ли стига овесът, та трябваше да лапаш и картофи? Да се пръснеш, дано!“

Така Силния обираше реколтата, преминавайки през нивите като танк. Сякаш искаше да отмъсти за живота на двамата си братя и за многобройните си рани, които беше получил из полето. Преди година например на една картофена нива го улучи куршум в хълбока. Цяла седмица лежа в локва, та водата да охлади огъня, който го разтърсваше. Няколко дни не яде и изгуби толкова кръв, че едва се държеше на краката си. Въпреки че раната заздравя, изминаха три месеца, докато отново заглади косъм, защото хълбокът му дълго го наболяваше.

Горският и ловците се размърдаха. Слухът за големия глиган се носеше по Орава, Липтов, Турец и Кисуца. Откъдето преминеше, глиганът опустошаваше и без друго неплодородните нивички в планината. Тъй като хазайничеше из голяма част от Северна Словакия, ловците го нарекоха Жупана^[1]. Веднага щом Жупана се появеше някъде или откриеха следите му, вестта обикаляше цялата околност. Горските и ловците будуваха цели нощи на пусия и не един от тях стреля по него, но сачмите и куршумите не го ловяха. Старите суеверни ловци твърдяха, че Жупана е омагьосан и никакъв изстрел не може да го достигне. Затова те зареждаха пушките си със „светени“ куршуми, но резултатът беше същият.

Три години Жупана скиташе по своите владения и се изплъзваше от капаните в полето и от хайките, защото никога не се задържаше на едно място. В разказите на лесничейте и дърварите, които бяха имали щастието да го видят, той придоби невероятни размери.

Край Кисуца лятото е късо, есента — ранна, а зимата — продължителна. През ноември застудя и заваляха снегове. Жълъдите бяха малко и затова Жупана се спусна по-близо до нивите. Разчиташе, че там все още се намира нещо за хапване. През деня се разположи в една гъста, смесена горичка, недалеч от селото. Снегът беше малко, а денят — ясен и чист. Той спокойно се излегна и заспа.

Наближаваше обяд, когато чувствителните му уши доловиха звуци. Стана и започна да души. Отляво усети човешка миризма. От дясната страна чу гласове и скимтене на кучета. Разбра — нова хайка. Хълмът, откъдето минаваше най-краткият път за бягство в планината, беше обсаден от ловците — знаеше го от опит. Най-добре беше да се спусне към нивите и заобикаляйки през голямото пасище, да притича към другия склон, обрасъл с млада елхова горичка. На пасището положително няма да го чакат. Та нали неведнъж беше успявал да се изплъзне от хайката през подобни полянки. Дори на два пъти, когато кучетата и ловците го изненадваха излегнат край селото, той се беше спасявал, като побягваше през нивите, помежду къщите и харманите, разпръснати в долината, и се стрелваше из селото за огромна почуда на ловците, на които и през ум не им минаваше, че може да избяга по такъв начин, съвсем неестествен за глиганите.

От дясната страна приближаваха гласовете на ловците, съпроводжани от ръмженето на глутницата кучета. Повече не се колеба. С пълна сила побягна надолу, но не беше изминал и двеста метра, когато усети остро пробождање в гърдите и чу звука на изстрела. Втурна се към стрелеца, който беше на двеста крачки пред него, отхвърли го със зурлата си и продължи да бяга. Насреща му изскочиха две кучета. Значи беше сгрешил. Ясно, пътят край пасището е заварден от ловците. През отворената рана течеше кръв от дробовете му, от муцуната му пръскаше розова пяна. Изведнъж забеляза пред себе си друг ловец, който изгърмя от няколко крачки. Със зурлата си той отхвърли и него от пътя и продължи да препуска. След миг чу зад гърба си лая на две кучета, които го нападаха отзад. Когато едното от тях го захапа за крака, той рязко се извърна и замахна. Кучето не успя да отскочи. Повдигнато от грамадните бивници, то излетя на три метра и падна с разкъсани гърди. Когато се спусна към второто, което се нахвърли отстрани, изплющя изстрел. Жупана дори не усети куршума, улучил главата му. Само земята около него се завъртя и пред очите му

притъмня. Той направи още две крачки, краката му се подкосиха и падна.

Разказите за големината му излязоха верни. Жупанът тежеше триста петдесет и три килограма. Нито преди, нито след това някой беше чувал за глиган, който да тежи толкова. В кожата му и под нея ловците намериха половин шапка олово и сачми. Това бяха стари наказания за многобройните му злодеяния из овесените и картофените ниви.

Жупана не продаде евтино кожата си. Едно куче заплати с живота си, а двама души със здравето си — те останаха сакати.

Така датата 24 ноември 1924 година беше записана в ловната хроника на селището Рудинско на Кисуцях.

[1] Жупан — в миналото окръжен управител, началник на окръг (жупа) — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.